

УДК 32.321:323.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.45.14>

ФЕНОМЕН АНТИПОЛІТИКИ: СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ

Роман Іващенко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра теорії та історії політичної науки
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

Феномен антиполітики вирізняється різноманітністю визначень і проявів у політичній практиці. В широкому розумінні антиполітика – це погляди та діяльність, що опонують традиційній політиці, дискурс недовіри до бюрократії та політичного істеблішменту. Поняття антиполітики з'явилося в науковому дискурсі ще в 60-х рр. XX ст., його концептуалізація пов'язана з розвитком і дослідженням дисидентських ідей та рухів в Центральній-Східній Європі. Перші спроби пояснити антиполітику належать східноєвропейським інтелектуалам і дисидентам Д. Конраду, В. Гавелу, Ч. Мілошу, М. Кундері, які розглядали її стратегією спротиву тоталітарним/авторитарним режимам, моральною позицією відмови від авторитарних порядків і політики, прихильністю до «неполітичної політики», політизацією індивідів, які не стають політиками, а впливають на неї своїм громадським авторитетом. Інтерес до антиполітики знову з'являється на межі XX–XXI ст. як відображення викликів ліберальним політичним системам, зумовленим бюрократизацією державних інститутів, неефективним управлінням і політичною комунікацією. Їхнім наслідком стали недовіра до влади та державних інститутів, політична апатія, зниження участі громадян у традиційній представницькій політиці, абсентеїзм. Відтак, елементами антиполітики в демократичних суспільствах визначені деполітизація та реполітизація. Деполітизація виявляється в абсентеїзмі та мовчазній згоді з домінуючими парадигмами та стратегіями державної політики; реполітизація – створює запит на радикальні зміни політичної системи. Реполітизація зумовлює появу антиполітичних, антиістеблішментських рухів і партій, які в останнє десятиліття здобувають значну електоральну підтримку, використовуючи популістські гасла. Це дає змогу «антиполітичним» партіям інтегруватися в управлінські системи та реалізовувати антисистемні стратегії. Обґрунтовано висновок, що антиполітика є об'єктивним явищем, пов'язаним передовсім з відчуженням індивіда та суспільства від політики, однак має різні форми прояву та наслідки залежно від політичного режиму.

Ключові слова: антиполітика, деполітизація, реполітизація, дисидентство, абсентеїзм, антиістеблішментський рух, відчуження, політичний режим.

Сучасна епоха характеризується радикальною трансформацією всіх сфер суспільного буття, переосмисленням принципів життя та діяльності індивіда. Ця тенденція не оминула й політику як інституційну основу, організуючий і управлінський механізм будь якого суспільства. В масовій свідомості все більше утверджується критичне сприйняття існуючих форм політики, недовіри до її здатності виконувати важливі суспільні функції, представляти зростаюче розмаїття інтересів. На рівні індивідуальної свідомості та поведінки це виявляється у недовірі до інститутів влади та держави загалом, а відтак їхній делегітимації через зниження електоральної підтримки та зосередженні громадян на приватних інтересах і втрати їхнього зв'язку з суспільними стратегіями, які все більше розглядаються політикою еліти та істеблішменту. Ці тенденції неминуче знайшли відображення у політологічному дискурсі та суспільних дебатах. Актуалізація та поява нових контрверсійних-термінів – постполітика, неполітична політика, аполітична політика та антиполітика цьому

підтвердження. Відзначимо, що вони є свідченням розчарування і зростання недовіри широких верств населення до політичної та інституційної форм передовсім ліберальних демократій, зростання їхньої неефективності, пошуку нових форм громадянської участі.

Серед цих понять для аналізу ми обрали поняття «антиполітики» як набору цінностей та переконань, які протистоять традиційній політиці і прагнуть радикальної або повної трансформації політичної системи. Хоча антиполітика як феномен і елемент дискурсу не є новими, його сучасна актуальність зумовлена реформістським характером епохи і прагненням структурувати нові явища суспільно-політичного життя. В цьому контексті вивчення і концептуалізація феномену антиполітики як чинника взаємопов'язаних з ним низки політичних явищ та їхніх наслідків має методологічну актуальність. Дослідження форм, джерел, проявів антиполітики дає змогу розробити стратегію системної реакції на подразники, щоб знизити рівень конфронтації в суспільстві чи неефективності інститутів.

Незважаючи на значну кількість наукових праць в західній літературі, де сформува-лись різні підходи та наукові школи інтерпретації явища антиполітики, його дискусійний зміст, неоднозначність інтерпретацій актуалізують подальше його дослідження і концептуалізацію. До того ж українські науковці в розробленні проблематики антиполітики фокусуються поки на дослідженні наслідків антиполітики – передовсім на утворенні і функціонуванні антиполітичних, антисистемних, антиістеблішментських партій, партій нової політики. Ця проблематика знайшла відображення в наукових розвідках Ю. Копинця [3], В. Литвина [4], М. Светлакової [6], Т. Федорчак [8], Г. Шипунова [9] та ін. Значно детальніше феномен антиполітики вивчали західні науковці – Е. Фостер, П. Бернем, Л. Дженкінс, Н. Ален, С. Бірч та ін. Вони фокусують увагу на суті та причинах появи антиполітики, її впливі на суспільно-політичні комунікації та державні інститути.

Відтак, **метою** цієї статті є критичний аналіз теоретичних інтерпретацій антиполітики, визначення її характеристик та розвитку. Комбінація різних підходів до вивчення антиполітики дозволить розгорнуто дослідити сутність феномену.

Сучасні інтерпретації антиполітики (*anti-politics*) в широкому розумінні визначають її як переконання та діяльність, що суперечать традиційній політиці ліберальних держав [див., напр. : 9]. Однак це поняття з'явилося в словнику соціальних наук значно раніше. Зокрема, одна з перших згадок антиполітики припадає на кінець 60-х рр. XX ст. Її інтерпретація відображала ідеї і сприйняття політичної реальності авторитарного соціалістичного суспільства дисидентськими групами Центрально-Східної Європи. Вони окреслювали антиполітику як негативне явище зумовлене домінуванням тоталітарно-авторитарної системи та ідеології, які викликали спротив та виникнення дисидентських рухів в Угорщині, Польщі та Чехословаччині. Антитоталітарні інтерпретації антиполітики належать Д. Конраду, В. Гавелу, Ч. Мілошу, М. Кундері. Зокрема, угорський інтелектуал Д. Конрад в одноіменній праці окреслив своє бачення феномену антиполітика, апелюючи до факту, що будь-яка політика веде до встановлення тотального контролю над індивідом: «Політика любить влаштуватися зручно, вона займає все ліжко, увесь будинок, нас самих, наш мозок, наші розмови, наші потаємні бажання, і, таким чином, ми перетворюємося на мавпу, на мавпу, яка на параді гордо височить над натовпами людей, що марширують перед нею» [2, с. 3]. В широкому сенсі Д. Конрад розглядав антиполітику способом встановлення державою тотального контролю над людиною, використовуючи ілюзію політичної участі та формування лояльних «політичних» мас. Внаслідок цього суспільно-політичний простір стає девіантним та конформістським. Це відмежовує індивіда як потенційного учасника та суб'єкта політичного процесу з його власної згоди. Відповідно одновекторний політичний процес, відсутність плюралізму ідей та думок, потужна владна вертикаль

і унеможливлення легального функціонування опозиції і є передумовами антиполітики. Сам же феномен антиполітики Д. Конрад означував як «політизацію людей, які не стають політиками, не приймають ніякої участі у владі, проте, впливають на владу через власний моральний, культурний, соціальний авторитет» [7, с. 30]. Чеські дисиденти, зокрема В. Гавел, розглядали антиполітику моральним і риторичним конструктом, відмовою від тоталітарного політичного порядку, яка відкриває радикально інший світ людських відносин («людського порядку»), ніж світ реальної політики, заснованої на пануванні та примусі. Іншими словами антиполітика східноєвропейськими дисидентами інтерпретувалась несприйняттям та неучастю в «реальній» політиці як дегуманізуючого світу насильства та контролю.

Такі погляди на антиполітику були співзвучні ідеям Г. Маркузе, його концепції «одновимірної людини». Він вважав, що індивіди свідомо обирають шлях найменшого супротиву, тобто стають політиками поза політикою, і безпосередньо участі в ній не приймають, делегуючи повноваження владі. «В наш час політична влада відстоює свої права, контролюючи машинний процес і технологічну організацію механізму виробництва. Уряди розвинутих індустріальних суспільств і тих, що розвиваються, можуть утриматися при владі й мати безпеку тільки за умов успішної мобілізації, організації й використання технічної, наукової та механічної продуктивності, які відповідають індустріальній цивілізації» [6, с. 96].

Впізнавані в дисидентських колах ідеї Д. Конрад переніс на простір Центральної Європи, оголосивши антиполітичну політику «стратегією політичного спротиву», характерною рисою цього регіону в той час, коли традиційні політичні засоби не працювали під тиском впливу ззовні [1, с. 58]. Унеможливлюють зростання антиполітики ліберально-демократичні принципи, які дають змогу політичним акторам і звичайним індивідам реалізовувати плани, які створюються в процесі класичної політичної комунікації. Відбувається відхід від принципу передачі повноважень владі і самовідчуження від політики. Таким чином, вважали дисиденти, здійснюється відхід від тоталітаризму і переналаштування всієї політичної системи. Антиполітика ототожнювалася з насиллям, бо державний апарат створений на засадах насильства і знищення будь-якого інакомислення. Вочевидь, така політика веде до «смерті» політичної системи. Якщо первинна політична одиниця (індивід) не знайде шлях до реінкарнації демократичних відносин, то цикл антиполітики буде нескінченим без розуміння важливості внутрішніх трансформацій [12, с. 2].

Потужним фактором унеможливлення авторитарної «політики» стала прихильність дисидентів до «неполітичної політики» – центрального принципу дискурсу громадянського спротиву. Це призвело до повної нежиттєздатності політики в умовах комуністичного дискурсу [13, с. 33]. Однак, відразу до політики завадили громадянському суспільству визначити свої відносини з державою, перешкодила утворенню правових інституційних форм, необхідних для реалізації власних ліберально-демократичних ідеалів. Справжня демократизація може відбуватися тільки в обох сферах – в суспільстві, і в політичній системі. За відсутності одного з елементів відбувається, описана Д. Конрадом, антиполітика.

Опозиційний характер громадянського суспільства в комуністичних режимах в поєднанні з наголосом на солідарності та спільності призвели до того, що громадянське суспільство розглядалося як єдине утворення. Але єдність по суті виявилась штучною і базувалася на схильності до надмірного спрощення. Відсутність критичного мислення і політичної участі веде до формування антиполітики, в якій присутня ілюзія вибору, участі та впливу. Створювався образ опозиції, як певної девіації, а це унеможливлювало формування плюралістичного громадянського суспільства.

Концептуальне формування антиполітики в межах критики комуністичного дискурсу дозволяє окреслити його чіткі рамки та визначити умови прояву феномену. В працях Д. Конрада антиполітика дорівнює тоталітаризму, а саме, свідомій лояльності громадян до сталих політичних відносин в межах режиму, які повністю нівелюють індивіда як політичного актора й трансформують його в системний елемент.

З крахом Радянського Союзу, західні науковці зайнялися детальнішим дослідженням феномену антиполітики. І на межі XX та XXI сторіч історія антиполітики переходить у вимір функціонування демократичних режимів. Науковці відходять від отождолення антиполітики та авторитаризму/тоталітаризму і фокусуються на поясненні антиполітики як неефективного політичного управління. Ґрунтовне дослідження феномену антиполітики характерне для американської школи, яка досліджує причини появи антиполітики, визначає її межі та вплив на політичну систему, оскільки східноєвропейські дисиденти означували антиполітику як похідне явище від тоталітаризму, що виникало в процесі суспільно-політичного протесту. Зокрема, Б. Стокер та К. Хей визначають «антиполітику, як «провалля» між управліннями та тими, над ким здійснюється управління». Антиполітика в такому сенсі розглядається наслідком демократичних відносин, в яких розвиток суспільних комунікацій не встигає за політичними змінами, оскільки консервативні еліти не вважають за доцільне реформувати інститути столітньої давності [11, с. 9]. Тому елементами та передумовами антиполітики стала деполітизація та реполітизація суспільних відносин. Сучасні політичні відносини потребують реполітизації та реорганізації для недопущення неефективної комунікації в політичному вимірі. К. Хей вбачає за необхідне створити багаторівневе управління через пропозицію нових поглядів на роль політиків, зокрема відмовитися від армії бюрократів, визначити чіткі межі впливу держави на громадянина та його свободу, переозначити природу громадянства. Всі ці аспекти й визначають природу антиполітики.

Однак американська школа у вивченні антиполітики не змогла запропонувати єдиного визначення антиполітики. Н. Ален та С. Бірч зазначають, що «антиполітика – це дуже широке поняття, яке стосується того, як переконання та практики створюють взаємопов'язані виклики для авторитету та легітимності ліберально-демократичних державних інституцій». Вони пов'язують його з деполітизацією, визначаючи її аналогічно антиполітиці Д. Конрада: деполітизація – це заперечення вибору, свободи волі та обдумування, необхідних у будь-якому демократичному суспільстві. Деполітизація тотожна антиполітиці у «відношенні громадської незаангажованості, яка проявляється у зниженні участі громадськості у виборах і партіях, а також у мовчазній згоді з домінуючими парадигмами державної політики» [11, с. 23].

Американська школа досліджує антиполітику як явище об'єктивне, яке потребує сприйняття та формування адекватної стратегії інституційної відповіді. Сама по собі антиполітика ілюструє неефективність функціонування політичної системи незалежно від типу політичного режиму. В умовах тоталітаризму антиполітика проявляється в унеможливленні існування опозиції і будь-якого інакомислення, що автоматично робить систему нездатною реагувати адекватно на виклики, оскільки рішення державних інститутів не можуть піддатися критиці. Консервація політичного режиму веде тільки до занепаду, бо рано чи пізно не буде кадрів чи акторів, які могли б вирішити проблему постійно зростаючої політичної кризи. В умовах демократії антиполітика, на думку представників американської школи, проявляється в неадекватному сприйнятті політичної реальності та архаїчності політичних інститутів. Бюрократія є чи не найбільшою проблемою західних демократій. Тривалий процес обробки та аналіз політичних процесів часто не призводить до очікуваних наслідків,

що призводить до критичних помилок правлячих еліт. Л. Дженкінс вважає їхньою причиною постійну циркуляцію еліт. Через «погане або невдале управління політичні партії втрачають власний електорат». Зміна правлячої партії не змінює в одну мить принципи функціонування системи. Відповідно, можливість вирішення суспільних проблем є низькою. Л. Дженкінс пояснює, що двопартійна система в США не дозволяє вирішити реальні проблеми, оскільки люди в урядових кабінетах досить часто працюють за принципом своїх попередників [16]. Це явище – назване «демократичною прогалиною» – перешкоджає адекватній та якісній роботі політичних інститутів. Неналежне функціонування інститутів зумовлює політичне відчуження між елітою та громадянами. За таких умов зростає корупція, абсентеїзм та політичний нігілізм [11, с. 21]. Громадяни за замовчуванням перебувають в умовах, в яких вони мають обмежений вибір з двох варіантів. З покоління в покоління це стає традицією і люди добровільно погоджуються на подібний штучний конструкт.

На сучасному етапі антиполітика почала набувати нових форм, зокрема, «повстансько-популістичних рухів, які стверджують, що вони можуть підштовхнути державу до ефективнішого функціонування за допомогою більш автентичної політики» [11, с. 75]. Отже, важливим чинником появи антиполітики є вертикаль влади. Її рух до традиційної бюрократії «знизу до верху» призводить до політичного відсторонення значних груп громадян від політичного процесу. В цьому контексті британська школа антиполітики пропонує створення «мета-уряду» та багаторівневого управління – через пропозицію нових ідей стосовно ролі політиків, масштабу держави, аналізу та способів вирішення наслідків антиполітики або ж адаптації системи під неї. Отже, антиполітика є наслідком відчуженням від традиційних форм управління та політичної комунікації. Представники американської та британської шкіл сприймають існування антиполітики в політичному дискурсі й політичних практиках об'єктивним фактом і прагнуть розробити нові форми міжінституційних комунікацій, щоб вчасно та адекватно реагувати на виклики, які потенційно можуть з'явитися.

Східно-європейські науковці, та більшість українських, продовжують вбачати в антиполітиці виключно негативні конотації через деструктивні наслідки. Держави Східної Європи в процесах інституційних трансформацій орієнтуються на стандарти розвитку західних ліберальних демократії, які пов'язують антиполітичні настрої та сили з антисистемністю.

Однак, антиполітика на сучасному етапі – це повноцінний елемент політичного дискурсу демократичних суспільств. Американські науковці, зокрема Л. Дженкінс, підкреслюють, що вона є можливістю по-новому поглянути на функціонування політичних партій, акторів, інститутів і розробити стратегії вирішення проблемних питань, які неспроможні подолати традиційні політики та інститути. Окремо варто відзначити, здатність антиполітики блокувати поширення політичного відчуження в системі комунікацій. Цей принцип працює тільки в більшості політичних груп. Антиполітичні або ж антиістеблішментські рухи хоч і мають переважно популістський характер, однак, часто наголошують на найбільш проблемних точках діючої політичної системи. Перевага, цього підходу в тому, що панівна еліта і інституційний персонал повинні адаптуватися до викликів і розробляти стратегії відповіді на виклики. В авторитарних і тоталітарних режимах такої функції немає, оскільки заперечується сам факт політичної участі неправлячих груп. Відповідно, жодного аналізу та спроб вирішення кризових питань немає. Наростання політичних проблем веде або до революції і докорінної зміни системи, або до повної ліквідації політичної ідентичності та самоідентифікації індивіда.

Представники американської та британської шкіл, які досліджують антиполітику та деполітизацію, визначили її проявами відмову від політики, розчарування традиційними формами політики та мовчазну згоду з неоліберальною ідеологією. Наприклад, П. Бернем у дослідженні 2001 р. опирався на аналіз лейбористського уряду Тоні Блера у Великій Британії. Блер штучно створив умови, за яких суперечливі неоліберальні реформи були представлені як «неминучі та необхідні» через тиск на парламент. Це в подальшому мало створити ефект «мовчазної згоди», незначне падіння рівня електоральної підтримки, але згодом, переросло у мобілізацію електорату та безсумнівну підтримку будь-яких урядових рішень [14]. Е. Фостер використала концепції антиполітики та деполітизації, щоб теоретизувати проникнення неоліберальної ідеології в рамках політичної дії, спираючись на роботи М. Фуко. Ці дослідження розглядають деполітизацію як найважливішу концепцію, що «діє на зв'язку між мікро-трендами/мікрорівня (незалучення окремих громадян), інституційними механізмами та реформами мезорівня (способи управління) та ідеологіями макrorівня і домінуючими моделями зростання» [15].

Очевидно, що це не межа дослідження антиполітики та всіх її похідних явищ. Сам феномен є доволі дискусійним та багатоваріантним. Відтак, за останні півстоліття з'явилося щонайменше десять різних інтерпретацій антиполітики. Значний внесок в дослідження антиполітики, деполітизації, реполітизації, зробила британська наукова школа. Британські та американські науковці досліджують всі аспекти політичного дискурсу, щоб пояснити феномен антиполітики, причину його появи, способи використання негативного досвіду для позитивних інституційних трансформацій, вплив антиполітики на політичний дискурс і функціонування антиполітики в умовах ліберальної демократії.

Підсумовуючи викладене, окреслимо еволюцію концептуалізації антиполітики, що відбувалася в межах чотирьох етапів: 1) кінець 60-х рр. XX ст. – характеризувався появою терміну і його ототожненням з тоталітаризмом; 2) кінець 80-х рр. XX ст. – антиполітика розглядається негативним явищем, яке виявляється через корупцію, абсентеїзм, політичне відчуження та аномію; 3) початок XXI ст. – антиполітика осмислюється способом реструктуризації політичної системи та інститутів, засвоєнням негативного/позитивного досвіду і формування об'єктивних висновків задля оптимізації політичної комунікації та інституційного управління; 4) кінець 10-х рр. – початок 20-рр. XXI ст. – антиполітика набирає форм популістського протесту проти традиційних політичних режимів, ставить під сумнів доцільність діючої політичної системи, місце індивіда в політичному дискурсі, роль і місце політичних акторів.

Антиполітика є новітнім унікальним явищем, яке проявляється незалежно від рівня демократизації суспільства, розвитку державних інститутів, залучення індивідів до політики. Оскільки, політична система не може бути ідеальною, в ній постійно будуть наростати суспільно-політичні проблеми. Збільшення кількості проблем формує суспільний протест, саме в цьому і суть антиполітики, яка може стати потенційним каталізатором перезапуску системи.

Різноманітність визначень та проявів антиполітики актуалізує питання: чи вирішує проблему антиполітики утвердження демократії? Досвід західних демократій демонструє, що ні, оскільки сутність антиполітики протиставляти «нове» «старому», що не однак, не вирішує реальних суспільних проблем. Тому головним аспектами дослідження проблематики антиполітики постають суспільно-політичні комунікації, виконання державними інститутами нормативно визначених функцій та їхню доцільність в тому чи іншому секторі управління. Поява антиполітичних чи антиістеблішментських

рухів дозволяє зрозуміти суспільні тренди, доцільність існування інститутів, недоліки ліберальних демократій. Антиполітика допомагає змінити сам тип мислення суспільства як політичної нації, пришвидшує еволюцію політичної системи та всієї мережі політичних комунікацій. Проблема антиполітики можна вирішити послуговуючись виключно інструментами політики. Заперечення та відхилення сталих суспільно-політичних принципів та зміна керівного інституційного управління дає змогу перезавантажити політичну систему. В цьому контексті антиполітика виступає тотожним явищу політичного відчуження, а дуже часто головним каталізатором, наприклад (абсентеїзм, корупція, узурпація влади, бюрократизація).

Список використаної літератури

1. Донська А. Політична обумовленість концепту Центральної Європи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Філософія. Політологія.* 2014. С. 57–61.
2. Дьордь Конрад. Антиполітика в літературі? *Всесвіт.* 2006. URL: https://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/201/41/?fbclid=IwAR3E4PZZwRZTXNH2LZQd5SPzoTEKJ9s3BL1Yvwq6AYvH0ZFW_AGTP1ohYsw (дата звернення: 26.11.2022)
3. Копинець Ю. Парламентські вибори у країнах Європейського Союзу у 2018 році: характеристика електоральних результатів та конфігурацій партійного ландшафту. *Політикус : наук. журнал.* 2020. № 3. С. 44–52.
4. Литвин В. Феномен антиістеблішментських партій : на прикладі країн Центрально-Східної Європи. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики* / відп. за випуск Анатолій Романюк, Віталій Литвин, Ігор Осадчук. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2019. Вип. 3. С. 261–268.
5. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія* : Хрестоматія. Київ : Либідь, 1996. С. 87–134.
6. Светлакова М. Антисистемні партії як реальна загроза усталеним партійним конструкціям італійської республіки. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія.* 2019. Вип. 24. С. 294–300.
7. Секо Я. Дискурс Центральної Європи в публіцистиці 1980-х – початку 1990-х років. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.* Серія : Історія, міжнародні відносини. 2017. Вип. 19. С. 25–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2017_19_5 (дата звернення: 02.11.2022).
8. Федорчак Т. Зростання популярності антисистемних (нетрадиційних) партій у Чехії. *Медіафорум: аналітика, прогнози. інформаційний менеджмент* : зб. наук. праць. 2021. Том 9. С. 50–63. URL: <https://journals.chnu.edu.ua/index.php/mediaforum/article/view/239/172> (дата звернення: 27.10.2022).
9. Шипунов Г. Політичні партії нової політики: основні підходи до концептуалізації й індикатори визначення. *Вісник Львівського університету. Сер. : філософсько-політологічні студії.* 2018. Вип. 17. С. 248–255.
10. Anti-politics (definition). URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/anti-politics?q=antipolitics> (дата звернення: 15.11.2022).
11. Anti-Politics, Depoliticization and Governance. Ed. by P.Fawcett, M. Flinders, C. Hay, M. Wood. Oxford : Oxford University Press, 2017. 326 p.
12. Balibar Étienne. From Violence as Anti-Politics to Politics as Anti-Violence. *Critical Times.* 2020. Vol. 3. Issue 3. P. 384–399. URL : <https://read.dukeupress.edu/critical-times/article/3/3/384/170817/From-Violence-as-Anti-Politics-to-Politics-as-Anti> (дата звернення : 15.11.2022).

13. Brannan T. From 'antipolitics' to 'anti-politics': What became of East European 'civil society'? *Working Paper Series, Development Studies Institute*. 2003. № 03–41. 53 p. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/138387/WP41.pdf>
14. Burnham P. New Labour and the Politics of Depoliticisation. *British Journal of Politics and International Relations*. 2001. Vol. 3, No. 2. P. 127–149.
15. Foster E., Kerr P., Byrne C. Rolling Back to Roll Forward : Depoliticisation and the Extension of Government. *Policy and politics*. 2014. Vol. 42. Issue 2. P. 225–241.
16. Jenkins L., Bates S. (De)politicization and the Father's Clause parliamentary debates. *Policy and politics*. 2014. Vol. 42, No. 2 P. 243–258.

PHENOMENON ANTIPOLITICS: THE ESSENCE AND EVOLUTION

Roman Ivashchenko

*Ivan Franko National University of Lviv, Faculty of Philosophy,
Department of Theory and History of Political Science
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

Phenomenon antipolitics shows a variety of definitions and manifestations in a political practice. In a broad understanding antipolitics is opinions and activities, which oppose traditional politics, discourse lack of confidence in bureaucracy and political establishment. Although concept antipolitics appeared in scholar discourse in the 60s of the XX century, its conceptualization is connected with development and research of dissident ideas and movements in Central-eastern Europe. First attempts to explain antipolitics belong to Eastern Europe intellectuals' and dissidents: D. Conrad, V. Havel, C. Milosz, M. Kundera, who considered its strategy against totalitarianism\authoritarianism regimes, moral position rejection from authoritarian principles and politics, sympathy to «nonpolitical politics», politicization of individuals, who do not become politicians, but they influence on its own civil authority. The interest in antipolitics appeared again on the border of the 20th-21st centuries as a reflection of challenges liberal political system, caused by the bureaucratization of state institutions, ineffective management and political communication. Their consequence was distrust of the authorities and institutions of state, political apathy, reduction of citizen participation in traditional representative politics, absenteeism. Therefore, elements of antipolitics in democratic societies determined depoliticization and repoliticization. Depoliticization manifests in absenteeism and acquiescence with dominant paradigms and strategy of state policy; repoliticization – creates a request for radical changes in the political system. Repoliticization causes the emergence of anti-political, anti-establishment movements and parties, which have acquired significant electoral support in the last decade, using populism slogans. This gives an opportunity for «anti-political» parties to integrate in governance systems and realize anti-system strategies. Reasonable conclusion, antipolitics is an objective phenomenon, bound with individual alienation and society from political alienation first of all, however antipolitics has different forms of manifestation and consequences depending on the political regime.

Key words: antipolitics, depoliticization, repoliticization, dissidence, absenteeism, anti-establishment movement, alienation, political regime.